

КОГА НАЦИСТИТЕ МАРШИРАА ВО АМЕРИКА

Во 1939 година во срцејто на Менхейен, во Медисон сквер гарден, се одржа конклава на американските нацисти од организацијата Бунд. Тоа беше првото на организацијата и – како резултат на шокови и на одбивноста што ги предизвика – тоа беше и нејзината смрт.

Љупчо Поповски

Авторот е новинар

Со децении се зборува за партии во Европа со нацистички и фашистички корени. Некои од нив станаа дури и мејнстрим партии, на пример, Браќа на Италија го даде и новиот премиер Џорџа Мелони по спектакуларната победа на ланските избори. Во Шведска, партијата Шведски демократи стана партнер без кој десничарската влада на Улф Кристерсон не може да владее како малцински кабиент. Неонацистичките корени се дел од наследството на партијата на Марин Лепен, Национален собир, или крајнодесничарската Алернатива за Германија.

Нацизмот и фашизмот лани беа „во мода“ во две ситуации – првата е лажната пропагандна приказна на Кремљ дека Русија ја нападна Украина за да ја ослободи од нацизмот таа држава и од нејзиниот „нацистички режим“. Се разбира, таа реторика е лажна, измислена, што треба да послужи за оправдување на инвазијата. Втората ситуација беше кога светот (а особено Европа) се сеќаваа на 100-те години на раѓањето на фашизмот во Италија и маршот на Рим на црните кошули на Бенито Мусолини, а со тоа и дали се научени лекциите од она што го донесоа фашистите, а потоа во уште пострашна форма го практикуваа нацистите.

Генерално, сето она што се споменува со нацизмот се поврзува со Европа. Таму се роди, таму растеше, поради него почна најстрашната од сите досегашни војни и жарчиња сè уште тлеат некаде низ европските земји. За Соединетите Американски Држави вообичаено се смета дека нејзината силна демократија можела да се справи со сите вакви диктаторски и антисемитски

испади и движења и дека големиот победник во Втората светска војна е невозможно да бил заразен барем и во мала мерка од нацистичкиот вирус.

Но, тоа не е точно. И во САД пред почетокот на Втората светска војна маршираа нацистите, не во стотици, туку во десетици илјади. Тоа се мрачните американски моменти за кои тамошната јавност малку знае. Не зашто не била запознаена, не поради тоа што за американските нацисти не се пишувало во весниците или не се пишувале книги, туку во голема мерка што демократијата, политичкиот и судскиот систем успева да се справи со сите испади.

Но, еден настан од февруари 1939 година до ден-денес останува забележан како меѓник за тоа како треба да реагира едно општество. Но, и меѓник кој со подземни корени инспирира бели националисти и супремацисти, како што се покажа на оној трагичен настан во Шарлотсвил во 2017 година. Што се случи на 20 февруари 1939 година во славната сала Медисон сквер гарден во Њујорк, шест месеци пред Германија да ја нападне Полска? И зошто таму беа собрани 22 000 американски нацисти од Германско-американскиот Бунд („бунд“ на германски значи „федерација“) кои му салутираа со познатиот поздрав со крената рака на американскиот „фирер“ Фриц Кун и ширеа омраза?

Во 2018 година, режисерот Маршал Кери направи седумминутен документарец наречен „Ноќ во Гарден“ (се мисли на Медисон сквер гарден – н. з.) кој беше премиерно прикажан на филмскиот фестивал Санденс. Кадрите од него, чисто архивски, изгледаат како да е тоа стар дистописки филм, некоја научно-фантастична фик-

Иконографијата во Медисон сквер гарден беше како да е некој митинг на Хитлер
фото: <https://pholder.com/>

ција. Но, тоа не е фикција. Неговиот автор, Кери, во разговор за медиумот „Вокс“ изјави: „Сакав да ги поттикнам луѓето да размислуваат за нашето сегашно време низ перспективата на историјата. Сакав да бидат шокирани и изненадени и да прашаат: 'Како беше можно да се случи тоа во Америка?'“ Филмот едноставно го прикажува митингот, без дополнителен коментар, но неговата импликација е јасна, а особено звучна денес.

Како милиони и милиони Американци, и Кери не знаел дека воопшто се одржал таков митинг додека за тоа не му кажал еден пријател. „Не можев да верувам дека никогаш не сум слушнал за тоа“, рече Кери. „Се испостави дека кратките клипови од нокта биле користени порано во историски документарни филмови и сфатив дека ако има клипови од 10 секунди, мора да има повеќе од тоа.“ Така Кери побара од пријател кој е архивски истражувач да му помогне да пронајде повеќе снимки кои се покажа дека се наоѓаат во архивите низ целата земја.

„Тој ги собра и кога ги видов бев шокиран“, рече Кери. „Гледаме обични нјујорчани во нивните костуми, вратоврски и фустани – луѓе кои би биле мои соседи денес – како се смеат и навиваат додека демаго-

гот ги напаѓа Евреите кои ќе бидат убиени во милиони во следните неколку години. Тоа е потсетник за моќта на демагозите да ги користат симболите на патриотизмот за да ги повикаат најтемните страни на луѓето.“

Што се случуваше на тој опскурен митинг полн со омраза кој изгледа дека конечно ја разбуди американската јавност и како дојде до подемот на американскиот нацизам? Еве ја приказната раскажана од американски историчари.

Тој митинг, најголемата ваква конклава во историјата на САД, ги шокираше Американците во тоа време. Тие ги имаа видено извештаите во печатот и снимките од вестите од масовните собири на нацистите во Нирнберг; тие имаа прочитано за Кристалната ноќ (Kristallnacht), убиствениот, дводневен антисемитски погром од ноември 1938 година, кој Бунд, брзорастечката, американска верзија на германската нацистичка партија, го славеше како нацистичка филозофија.

Но, тие ужасни настани беа во Европа. Но, тогашната конклава се случуваше во Америка. Во Нјујорк. „Дваесет и две илјади нацисти одржаа митинг во Гарден“, гласеше насловот на насловната страница во „Нјујорк тајмс“. Во внатрешните страници

Во Медисон сквер гарден беа собрани 22 000 американски нацисти. Во средината висеше огромен портрет на Џорџ Вашингтон
фото: <https://www.reddit.com/>

Кампот Зигфрид на Лонг Ајленд во Њујорк каде што се собираа и тренираа американските нацисти
фото: <https://www.nytimes.com/>

фотографиите ја фатија немирната толпа контрадемонстранти надвор од арената и насмеаните униформирани водачи на Бунд. „Не треба да се сомневаме во тоа што би направил Бунд и во оваа земја доколку има можност“, напиша „Тајмс“ во уводникот подоцна истата недела. „Тој ќе го создаде американскиот Хитлер.“

Подемот и падот

Подемот и падот на Германско-американскиот Бунд во доцните триесетти години на минатиот век е всушност приказна за човекот кој стои зад него: Фриц Јулиус Кун.

Ветеран на баварската пешадија за време на Првата светска војна, роден во Германија, Кун беше ран приврзаник на Адолф Хитлер кога емигрираше во САД од економски причини во 1928 година и се вработи како фабрички работник за

„Форд“. По неколку години во САД, Кун ја започна својата политичка кариера станувајќи офицер на Пријателите на Нова Германија (ФОНГ), пронацистичка група со седиште во Чикаго, основана во 1933 година со експлицитен благослов на германскиот заменик-фирер Рудолф Хес.

Во тоа време, имитации на нацистички партии никнуваа низ целиот свет и, барем на почетокот, Хес и Хитлер се надеваа дека ќе ги искористат за да вклучат нови области, особено во Европа, во Големиот Рајх. Но, наскоро американските весници на германски јазик почнаа да објавуваат пронацистички текстови и тоа стана непријатност за Берлин кој сè уште се обидувахе да одржи добри односи со Вашингтон. Во 1935 година, Хес им нареди на сите германски граѓани да поднесат оставка од ФОНГ и ги отповика неговите водачи во Германија, практично ставајќи ѝ крај на групата.

Кун, кој штогуку стана државјанин на САД, го виде ова како своја шанса да создаде американска верзија на ФОНГ. Со својот нов Германско-американски Бунд, Кун имаше визија за домашна нацистичка партија која беше повеќе од само политичка група, туку начин на живот – „свастика нација“ како што ја означил историчарот Арни Бернштајн, автор на истоимената книга за Германско-американскиот Бунд.

Кун го нарече Џорџ Вашингтон „првиот американски фашист“, но групата Бунд беше, всушност, клон на неговиот тевтонски предок пренесен на тлото на САД. Во чест на неговиот берлински идол, Кун си ја даде титулата бундесфирер (Bundesführer), национален лидер. Исто како што Хитлер имаше своја елитна стража, СС, Кун имаше своја безбедносна служба, Ordnungsdienst или ОД, кои беа задолжени и да го штитат и да одржуваат ред на настаните на Бунд. Иако на ОД им беше забрането да носат огнено оружје, тие носеа стапови и пендреци со кои не се воздржуваа да маваат по нефашистички глави.

Сите членови на Бунд мораа да го купат „Мајн кампф“, тестаментот на Хитлер. Се формираа голем број затворени летни кампови со тевтонски имиња како Камп Зигфрид и Камп Нордланд во руралните области околу североистокот.

До 1938 година групата стана политичка

сила на која треба да се смета. Секој од нејзините состаноци привлекуваше по неколку илјади посетители, а нејзините активности беа внимателно следени од ФБИ. Тоа за Кун изгледаше како ситуација која би ја посакал фирерот. Но, Хитлер не го сакаше тоа.

Една година пред избувнувањето на Втората светска војна, Берлин уште се надеваше на односите со Вашингтон. Рајхот одби да ѝ даде на организацијата на Кун финансиска или вербална поддршка за да не ја отуѓи администрацијата на Рузвелт која претходно ја покажа својата одвратност кон нацистичката идеологија. Берлин отиде дотаму што им забрани на германските државјани во Соединетите Држави да се приклучат на Германско-американскиот Бунд. Но, изгледа дека Кун живееше во свој свет. Тој сакаше со еден клучен собир да каже дека е во центарот на вниманието на американската јавност и да покаже колку е силен Бунд. Затоа и беше организиран митингот во Медисон сквер гарден.

Конклавата наречена „Масовна демонстрација за вистински американизам“ требаше да му оддаде чест на Џорџ Вашингтон по повод неговиот 207 роденден. „Митингот требаше да биде блескав момент на Кун, елабориран настан и живописно прикажување на сето она што тој го изгради за три години“, напиша Бернштајн во својата книга од 2013 година.

Огромната арена беше наполнета од 22 000 нацистички верници од сите страни на САД. Надвор од салата беше собрана уште поголема толпа контрадемонстранти која на крајот се проценува на близу 100 000.

Градоначалникот на Њујорк Фиорело Ла Гвардија и полицискиот комесар Луис Валентин беа подготвени и за нацистите и за нивните противници, опкружувајќи го Медисон сквер гарден со безбедносен кордон од 1 700 полицајци. Ла Гвардија, епископат чија мајка била Еврејка, го мразеше Бунд, но беше решен да се погрижи да се почитува правото на бундистите на слобода на говор. Американците би можеле сами да го проценат отровниот резултат.

Нирнбершко сценарио

Внатре во Медисон работите одеа речиси според лажно нирнбершко сценарио

Фриц Кун беше водачот на американските нацисти
фото: <https://fr.timesofisrael.com/>

на Кун. Додека удираа тапаните, почесната гарда на млади американски нацисти маршираше носејќи ги знамињата на САД и на Бунд, како и на двете фашистички сили, Германија и Италија. Еден по еден, различните офицери на Бунд излегоа да ја возвишат Америка и да го осудат „расно-то спојување“ што наводно се случило по старите добри, немешани денови на Џорџ Вашингтон. Антисемитизмот, природно, беше главна тема на отровната реторика. Самиот бундесфирер Кун се качи на бината за да држи запалив расистички говор. Кога ќе направеше пауза беше поздравуван со извици „Слободна Америка!“ и поздрав со крената рака.

Според Кун, и федералната влада и владата на градот Њујорк биле еврејски агенти. Френклин Д. Рузвелт, кој рече дека „нацизмот е рак“, беше именуван како „Френклин Д. Розенфелд“. Окружниот обвинител Томас Дјуи беше „Томас Џуи (Евреинот)“. „Слободна Америка!“ Градоначалникот Ла Гвардија беше „Фиорело Лумпен Ла Гардија“. „Слободна Америка!“

Единствената промена на сценариото се случи кога, на половина од говорот на Кун, еден млад еврејски контрадемонстрант по име Исадор Гринбаум, водоводчија од Бруклин, одлучи дека повеќе не може да го поднесе говорот на Кун и спонтано излета на подиумот и се обиде да се справи со него. Тој речиси успеа. На снимката од вестите од собирот прикажан во кината низ земјата следниот викенд, гледачите можеа да го видат шокираниот изглед на

Нацистички позрави во срцето на Менхетен
фото: <https://www.reddit.com/>

Кун додека еврејскиот камикасе скока на подиумот. Следното што тие го видоа е како несреќниот Гринбаум го напаѓа група бесни мажи од ОД, кои го покрија со удари пред конечно да биде спасен од ескадрила њујоршки полицајци. Сè беше готово за миг, но тоа беше момент што ја згрози Америка: еден куп нацисти претепаа Евреин среде Медисон сквер гарден.

Кун продолжи со својот говор.

И тогаш беше готово, а илјадниците нацистички верници совесно излегоа од арената. Што се однесува до Бунд, митингот беше успешен – светол момент за најистакнатиот фашист во Америка. Но, митингот дополнително го налуги Берлин. Ла Гвардија беше горд на начинот на кој неговиот град и неговите полициски сили се справија со митингот на Бунд. Во исто време, оргијата на омразата во Медисон ја запечати неговата решеност, заедно со онаа на Томас Дјуи, да ги собори Кун и Бунд заедно со него, со истражување на неговите сомнителни финансии (оженетиот Кун сакаше да се забавува и одржуваше голем број љубовници, очигледно, на сметка на Бунд). Подоцнежната истрага утврди дека Кун проневерил 14 000 долари од организацијата. Бунд не сакаше да се гони Кун, поради фирерпринципот, принципот дека лидерот има апсолутна моќ. Сепак, со имплицитен благослов на Белата куќа, Дјуи реши да продолжи и да го гони.

За Бунд, вознемирувачкиот митинг во Медисон сквер гарден во 1939 година беше истовремено врвот на организацијата и –

како резултат на шокот и одбивноста што ги предизвика – тоа беше и нејзината смрт.

На 5 декември 1939 година, Кун беше осуден на затвор од две и пол до пет години за даночно затајување. На 11 декември 1941 година, додека тој беше затворен во затворот Синг Синг, Германија ѝ објави војна на САД и ѝ даде изговор на федералната влада да му го одземе државјанството на Кун, што го направи на 1 јуни 1943 година. По ослободувањето на Кун од затвор три недели подоцна, тој веднаш бил повторно уапсен како опасен непријателски агент. Додека Кун беше во американски притвор во Тексас, Нацистичка Германија беше уништена, нејзината потрага по глобална доминација беше трајно запрена, а Хитлер беше мртов. Четири месеци подоцна САД го депортираа Кун во опустошената од војна Западна Германија. Неговите соништа за свастика нација беа скршени на парчиња. Тој умре во Минхен во 1951 година како скршен човек.

Но, не беа само Фриц Кун и неговиот Бунд кој го ширеа нацизмот во Америка. Есента 2018 година, историчарот Бредли Харт ја објави книгата „Американските пријатели на Хитлер“ за тоа како биле ширени клучните германски пропагандни пораки од нацистичките шпиони во САД во доцните триесетти и во Втората светска војна.

Меѓу тие „американски пријатели на Хитлер“, најпознат беше славниот пилот Чарлс Линдберг кој одржа антиеврејски говор во септември 1941 година, три месеци пред нападот на Перл Харбор и влегувањето на САД во војната. Во тој говор Линдберг ги обвини германските Евреи за војната во Европа и им забележуваше многу работи на своите сограѓани од Америка со еврејско потекло.

Режисерот на краткиот документарен филм, Маршал Кари, за да го објасни овој мрачен период од американската историја се повика на цитат од Халфорд Лукок, известувач на „Њујорк тајмс“ од тој период.

Репортерот напиша: „Кога и ако фашизмот дојде во Америка, нема да биде означен како 'направено во Германија', нема да биде означено со свастика; нема ни да се нарекува фашизам; ќе се вика, се разбира, 'американизам'.“ ■